

УДК 65.012:658.14:330.322

Полозова Т. В.

Харківський національний університет радіоелектроніки

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ МОЖЛИВОСТЕЙ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Здійснено критичний огляд наукових літературних джерел щодо оцінки можливостей інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Запропоновано для оцінки можливостей інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства використати концепцію можливостей розвитку і можливостей занепаду. Запропоновано інтерпретацію понять «можливості інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства» та «можливості інноваційно-інвестиційного занепаду підприємства».

Ключові слова: розвиток, інноваційний розвиток, інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства, оцінка, можливість розвитку, можливість занепаду, методичний інструментарій.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання в Україні вимагають підвищення рівня інноваційно-інвестиційної спроможності вітчизняних підприємств на національному та світовому ринках. Базовим елементом цього процесу має бути створення ефективних механізмів управління інноваційно-інвестиційною діяльністю на основі взаємодії та збалансованості усіх складових інноваційно-інвестиційного процесу, забезпечення високих темпів інноваційного розвитку через підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів. Активізація інвестиційних процесів з метою інноваційного розвитку прискорює якісні зрушення у науково-технічній базі промислових підприємств та покращує кінцеві економічні результати їх виробничо-господарської діяльності. Особливої актуальності при цьому набувають питання оцінки можливостей інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств за умов мінливості зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням теоретико-методичного забезпечення управління розвитком підприємства присвятили свої роботи такі вчені, як О.В. Раєвнева [1], Л.А. Квятковська [2] та ін. Питанням інноваційного розвитку та оцінці його рівня присвятили свої роботи С.М. Ілляшенко [3; 4], О.Я. Галуцук, Н.Ю. Жаровська [5], Л.Я. Малюта [6], О.В. Ставицький [7] та ін. Оцінювання рівня та управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства висвітлено у роботах В.Г. Семенової, М.В. Обертайло [8; 9], В.В. Прохорової [10; 11], О.В. Коваленко [12], В.Л. Конащук [13], Г.М. Шамота [14], Е.Г. Мороз [15] та ін. Питання можливості розвитку та можливості занепаду в контексті інноваційної діяльності розглядалися у роботі С.Л. Благодетелевої-Вовк [16; 17].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте результати наукового пошуку свідчать про відсутність єдиного підходу та недостатню розробленість питань оцінки можливостей інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

Метою статті є аналіз та подальше удосконалення теоретичних аспектів оцінки можливостей інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Огляд наукової економічної літератури показав, що для характеристики інноваційно-інвестиційних процесів використовуються такі поняття, як «розвиток», «розвиток підприємства», «інноваційний розвиток», «інвестиційний розвиток», «інноваційно-інвестиційний розвиток». При цьому автори інколи ототожнюють деякі поняття.

У роботі [1, с. 127] О.В. Раєвнева пропонує під розвитком розуміти необоротний, направлений, за-

кономірний унікальний процес змін відкритої системи у просторі та часі. При цьому унікальність процесу розвитку є результатом синергетичного ефекту від взаємозв'язаного прояву трьох особливостей: безповоротності, спрямованості і закономірності.

Концепція сталого економічного розвитку як багатофакторного процесу розглядається у роботі Л.А. Квятковської, де зазначається, що основою його керованості є системний підхід, який дозволяє моделювати різні варіанти напрямків розвитку, прогнозувати їхні результати та вибирати найбільш оптимальний [2, с. 175]. Проте дослідження, проведені автором, стосуються процесу управління на макрорівні.

Науковець С.М. Ілляшенко пропонує інноваційний розвиток розуміти «як процес господарювання, який спирається на безупинні пошук і використання нових способів та сфер реалізації потенціалу підприємства в мінливих умовах зовнішнього середовища в межах обраної місії та прийнятної мотивації діяльності і який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту» [3, с. 138]. Пропонуючи систему стримувальних та розвивальних факторів інноваційного розвитку підприємства, автор наполягає, що основними факторами успіху у цьому процесі є наявність фінансових ресурсів (інвестиційних ресурсів), інноваційна сприйнятливість, наявність потужної матеріально-технічної бази та ін. Таким чином, автор інвестиційну складову підпорядковує інноваційній, з чим не можна погодитися [3, с. 67]. При цьому автор зазначає, що процес інноваційного розвитку необхідно розглядати з позиції конкретного підприємства у взаємодії з різними контрагентами у конкретних економічних, політичних, екологічних, правових та інших умовах. Така взаємодія має ймовірнісний характер і не піддається однозначній оцінці.

Аналізуючи аспекти реалізації варіантів інноваційного розвитку, автор їх ототожнює з реалізацією наявних і потенційних ринкових можливостей, під якими пропонує розуміти «напрямки діяльності, що відкриваються перед підприємством, виходячи із зовнішніх умов (економічне, політичне, правове, соціальне, демографічне, екологічне середовище), у яких воно функціонує, а також специфіки самого підприємства» [3, с. 163].

Для урахування ймовірнісної природи факторів зовнішнього і внутрішнього середовища автором запропоновано методика на основі використання коефіцієнтів упевненості [3, с. 179–184]. Проте сама методика спрямована на оцінку можливості реалізації варіанту розвитку при розробленні і просуванні нової продукції на ринку [3, с. 177], тобто оцінку тільки ринкових можливостей, а не

можливостей інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

Методичний підхід до оцінки рівня інноваційного розвитку промислового підприємства, запропонований у роботі [6], ґрунтується на розрахунку інтегрального показника, який за своїм економічним змістом зводиться до комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства, що також не можна ототожнювати.

Слід зауважити, що поняття «інноваційно-інвестиційний розвиток» ширше, ніж «інноваційний розвиток», оскільки відбиває взаємозв'язок інноваційної активності та інвестиційної діяльності. На думку В.Г. Семенової і М.В. Обертайло, термін «інноваційно-інвестиційний розвиток» дозволяє розглянути поняття більш системно та різнобічно. При цьому вони акцентують увагу на тому, що на перше місце необхідно ставити слово «інновація», адже спочатку виникає нова ідея, яка поступово трансформується в інновацію, а вже потім здійснюється пошук джерел фінансування (інвестування) для перетворення ідеї у новий продукт чи послугу [8, с. 8]. У даному дослідженні також запропоновано визначення поняття інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, під яким розуміється систематичне покращення основних техніко-економічних показників, зміцнення позицій суб'єкта господарювання на ринку за рахунок впровадження інновацій різних видів та підкріплене фінансуванням у необхідних обсягах [8, с. 12]. При цьому автори виділяють чотири складові інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (фінансову, економічну, науково-технічну, кадрову), які характеризуються відповідними кількісними показниками. Проте запропонований підхід не інтегрує указані складові в комплексний показник та не визначає алгоритм визначення самого рівня розвитку.

Аналізу методичного забезпечення оцінки інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств присвячена робота [9], де висловлюється думка, що на сьогодні одним з найбільш вдалих способів визначити рівень інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства є розрахунок інтегрального показника, хоча авторський підхід не запропонований.

Такої ж думки дотримуються В.В. Прохорова і О.О. Мушников [10] і пропонують методика оцінки рівня стійкості інноваційно-інвестиційного розвитку з урахуванням стадії життєвого циклу підприємств машинобудування. Слід зазначити, що запропонований підхід не враховує ймовірнісний характер впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Спробою урахувати фактори впливу внутрішнього і зовнішнього походження на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства стали дослідження авторів у роботі [11]. Однак дані розробки обмежені теоретичною систематизацією та побудовою концептуальної моделі впливу ризиків на формування системи адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств.

У роботі [12] управління інноваційно-інвестиційним розвитком ототожнюється з інноваційно-інвестиційною діяльністю промислового підприємства, з чим також не можна погодитися. При цьому авторська інтерпретація даних понять не представлена.

Виходячи з результатів досліджень В.Л. Конащук і В.Ю. Ковальнової, можна зробити висновок про підміну понять «інноваційно-інвестиційний

розвиток» і «розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності» підприємств [13, с. 27–28].

У роботі [15] запропоновано визначення інноваційно-інвестиційного розвитку, під яким слід розуміти процес господарювання, що спирається на безупинний пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства в змінних умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності, який пов'язаний із модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту [15, с. 176].

Таким чином, результати наукового пошуку дозволили сформулювати авторське визначення поняття «інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства», під яким слід розуміти процес господарювання, який супроводжується прогресивною динамікою основних техніко-економічних показників, показників ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, базовою платформою якої є досягнуті найкращі результати за умов раціональної взаємодії усіх складових інноваційно-інвестиційного процесу.

Особливої уваги заслуговують наукові погляди С.Л. Благодетелевої-Вовк, яка запропонувала підхід до оцінки економічного розвитку на основі теорії можливостей розвитку і можливостей занепаду підприємства [16; 17]. У роботі зазначено, що використання можливостей розвитку приводить до підвищення рівня ефективності функціонування як окремих господарських суб'єктів, так і фінансово-економічної системи в цілому. Обґрунтовано наявність тісного зв'язку між рівнем і динамікою НТП, рівнем ефективності господарської діяльності та існуванням можливостей розвитку. Рівень впровадження науково-технічних досягнень свідчить про існування можливостей розвитку, реалізація яких дає подальший поштовх процесам розгортання НТП. Таким чином, поняття НТП та можливості розвитку взаємообумовлені. У свою чергу, наявність високого науково-технічного потенціалу, що утворюється за рахунок інновацій, є запорукою вдосконалення процесів виробництва, розподілу та перерозподілу, тобто створює умови для зростання ефективності функціонування господарства [17].

На основі підходу, викладеного в [16; 17], у даному дослідженні для оцінки можливостей інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства запропоновано використати концепцію можливостей розвитку і можливостей занепаду. Теоретичним підґрунтям у подальшому розробки відповідного методичного інструментарію має бути понятійний апарат, який містить базові визначення: «можливості інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства» і «можливості інноваційно-інвестиційного занепаду підприємства».

Можливості інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства – це потенційно існуючі позитивні економічні реалії, що є наслідками інноваційно-інвестиційної діяльності, активна реалізація яких дозволить підвищити ринкову вартість підприємства в інноваційно-інвестиційному конкурентному просторі та забезпечить прискорення темпів його інноваційно-інвестиційного розвитку.

Можливості інноваційно-інвестиційного занепаду підприємства – це потенційно існуючі негативні економічні реалії, що є наслідками інноваційно-інвестиційної діяльності, активне знешкодження або запобігання яких дозволить стабілізувати темпи інноваційно-інвестиційного розвитку та забезпечить відповідний рівень ринкової вартості підприємства в інноваційно-інвестиційному конкурентному просторі.

Виражаючи згоду з результатами досліджень, представленими у роботах [3; 4], слід зазначити, що вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ на можливість інноваційно-інвестиційний розвитку підприємства має ймовірнісний характер. Отже, для урахування такого впливу можуть бути застосовані експертні методи, що дозволяють приймати рішення за умов неповної, неточної та суперечливої інформації.

Висновки і пропозиції. Таким чином, у даному дослідженні запропоновано авторське визначення поняття «інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства», під яким слід розуміти процес господарювання, який супроводжується прогресивною динамікою основних техніко-економічних показників, показників ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, базовою платформою якої є досягнуті найкращі результати

за умов раціональної взаємодії усіх складових інноваційно-інвестиційного процесу.

Для оцінки можливостей інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства запропоновано використати концепцію можливостей розвитку і можливостей занепаду. Запропоновано інтерпретацію понять можливості інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства та можливості інноваційно-інвестиційного занепаду підприємства.

Перспективами подальших досліджень може бути розробка методичного інструментарію оцінки можливості інноваційно-інвестиційного розвитку, який дозволить, з одного боку, оцінити потенційні можливості реалізації стратегічних напрямів діяльності підприємства в інноваційно-інвестиційному просторі, а з іншого – забезпечить отримання інформаційної бази щодо оптимального вибору привабливих підприємств з погляду потенційного інвестора.

Список літератури:

1. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: [монографія] / О.В. Раєвнева. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
2. Квятковська Л.А. Сталий економічний розвиток як багатфакторний процес / Л.А. Квятковська // Вісник НТУ «ХПИ»: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2011. – № 25. – С. 169–176.
3. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств: [монографія] / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми: Університетська книга, 2010. – 281 с.
4. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: [монографія] / За ред. д. е. н., проф. С.М. Ілляшенко. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2011. – 644 с.
5. Галушак О.Я. Дослідження інноваційного розвитку машинобудівних підприємств з урахуванням основних ризик-факторів / О.Я. Галушак, Н.Ю. Жаровська // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 2 (7). – С. 67–73.
6. Малюта Л.Я. Оцінювання рівня інноваційного розвитку промислового підприємства / Л.Я. Малюта // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 1 (4) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mlyrpp.pdf>.
7. Ставицький О.В. Аналіз здатності підприємства до інноваційного розвитку / О.В. Ставицький // Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 22–24 червня 2012 р.); за заг. ред. О.В. Прокопенко. – Суми: СумДУ, 2012. – С. 129–130.
8. Семенова В.Г. Інноваційно-інвестиційний розвиток як основа конкурентоспроможності промислових підприємств / В.Г. Семенова, М.В. Обертайло [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1903/1>.
9. Семенова В.Г. Методики аналізу показників інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств / В.Г. Семенова, М.В. Обертайло // Економічний аналіз: зб. наук. праць Терн. націон. екон. ун-ту. – Тернопіль. – 2012. – Вип. 10. – Ч. 3. – С. 382–387.
10. Прохорова В.В. Методика оцінки рівня стійкості інноваційно-інвестиційного розвитку машинобудівних підприємств / В.В. Прохорова, О.О. Мушников // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2014. – № 2 (26). – С. 42–48.
11. Прохорова В.В. Вплив ризиків на формування системи адаптивного управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств залізничного транспорту / В.В. Прохорова, Т.І. Дем'яненко // Економіка и управление. – 2013. – № 1. – С. 42–48.
12. Коваленко О.В. Управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислового підприємства / О.В. Коваленко, Я.Г. Борисова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_012.pdf.
13. Конащук В.Л. Інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств транспортного машинобудування / В.Л. Конащук, В.Ю. Ковальова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_012.pdf.
14. Шамота Г.М. Інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств України в кризових умовах / Г.М. Шамота // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2011. – Вип. 5/2. – С. 140–145.
15. Мороз Е.Г. Інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств сфери водного господарства України / Е.Г. Мороз // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2012. – № 3 (59). – С.172–179.
16. Благодетелева-Вовк С.Л. Можливості розвитку та можливості занепаду в контексті інноваційної діяльності суспільства / С.Л. Благодетелева-Вовк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.blagodeteleva-vovk.com/economics/growth/growth.htm>.
17. Благодетелева-Вовк С.Л. Методики розрахунку можливостей розвитку і можливостей занепаду в грошовому еквіваленті та визначення стану ефективності діяльності промислових підприємств / С.Л. Благодетелева-Вовк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.blagodeteleva-vovk.com/economics/mehanobr/2.htm>.

Полозова Т. В.

Харьковский национальный университет радиоэлектроники

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

Осуществлен критический обзор научных литературных источников по оценке возможностей инновационно-инвестиционного развития предприятия. Для оценки возможностей инновационно-инвестиционного развития предприятия предложено использовать концепцию возможностей развития и возможностей упадка. Предложена интерпретация понятий возможности инновационно-инвестиционного развития и упадка предприятия.

Ключевые слова: развитие, инновационное развитие, инновационно-инвестиционное развитие предприятия, оценка, возможность развития, возможность упадка, методический инструментарий.

Polozova T. V.

Kharkiv National University of Radioelectronics

THEORETICAL ASPECTS OF THE ESTIMATION OF THE POSSIBILITIES INNOVATIVE-INVESTMENT DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

Summary

The critical review of the scientific literary sources of estimation of the possibilities innovative-investment development of the enterprise is realized. For estimation of the possibilities innovative-investment development of the enterprise to use the concept of the possibilities of the development and possibilities of the decay is offered. Interpretation notion possibility innovative-investment development of the enterprise and possibility innovative-investment decay of the enterprise are offered.

Keywords: development, innovative development, innovative-investment development of the enterprise, estimation, possibility of the development, possibility of the decay, methodical toolbox.

УДК 330.341.1

Приймак Н. С.

ВНЗ «Інститут підприємництва "Стратегія"»

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено інноваційний потенціал підприємства та його складові елементи. Узагальнено підходи до його аналізу, та запропоновано власний алгоритм аналізу ефективності управління інноваційним потенціалом. Запропоновано шляхи ефективного формування та нарощування інноваційного потенціалу підприємств України.

Ключові слова: потенціал, інноваційний потенціал, вимірювання інноваційного потенціалу, управління потенціалом, ефективність.

Постановка проблеми. Перехід від так званого інвестиційного, як правило, екстенсивного, типу розвитку до якісно нового, ефективного інноваційного типу розвитку – домінантне завдання економічної політики України. Це не тільки збільшує джерела фінансування, але й відкриває можливість досягнення оптимального співвідношення між виробництвом, нагромадженням і споживанням, глибоких, радикальних змін у розвитку економіки та промисловості нашої держави. Ринкові відносини, що розвиваються, гостро висвітлюють спадщину адміністративно-командної системи – витратне, неефективне господарювання, що в умовах жорсткої міжнародної конкуренції та встановлення врівноважених цін ставить більшість існуючих підприємств перед загрозою збитків та подальшого банкрутства. Подолання цього стану можливе тільки через потужний розвиток та нарощування інноваційного потенціалу підприємств та галузей господарювання.

Такий вектор розвитку спрямований на швидке подолання дистанції поміж експортно-індустріальною та інноваційно-постіндустріальною моделями, притаманними для двох різних цивілізаційних типів економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом економічна категорія «інноваційний потенціал» знаходить все більше поширення, з'являються самостійні дослідження щодо аналізу різних аспектів цієї категорії. Заслужують на увагу дослідження у цій сфері таких українських економістів, як: Л. Антонюк, О. Бондаренко, О. Василенко, С. Галушко, В. Гець, В. Громека, І. Джаїн, В. Дорофійко, В.А. Єпіфанов, С. Ілляшенко, М. Ільїн, А. Костенко, Є. Лапін, Л. Мельник, М. Одрехівський, А. Поручник, В. Савчук, І. Сало та ін. Однак далеко не всі аспекти цієї багатогранної та складної проблеми з'ясовано і обґрунтовано.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В українській економічній науці проблемам управління інноваційним потенціалом підприємств промисловості приділено недостатню увагу. Передовсім йдеться про розробку теоретичного підґрунтя трактування даної економічної категорії, її складових, підходів до аналізу та вимірювання.

Метою статті є формування теоретичних основ управління інноваційним потенціалом на рівні промислового підприємства.

Виклад основного матеріалу. Узагальнено під потенціалом прийнято розуміти здатність господарюючого суб'єкта найбільш ефективно реалізувати те або інше функціональне завдання при максимальному використанні наявних економічних ресурсів. Відповідно до цього принципу, під інноваційним потенціалом прийнято розуміти економічні можливості підприємства щодо ефективного залучення нових технологій у господарський оборот. До таких можливостей можна віднести інтелектуальні, матеріальні, фінансові, кадрові та інфраструктурні. Стосовно до предмета дослідження сказане означає, що інноваційний потенціал представляє наявні ресурси суспільства, держави або якоїсь іншої виробничо-економічної системи, які можуть бути використані для здійснення інноваційної діяльності.

Поняття «інноваційний потенціал» має широке коло визначень. У багатьох дослідженнях автори концентрують свої зусилля на дослідженні окремих сторін інноваційного потенціалу, тому в літературі представлені його специфічні визначення, що слабо співвідносяться між собою.

Так, інноваційний потенціал – це сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, інформаційні та інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності [5].